

ERCIYES ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ



SAYI : 10

KAYSERİ - 1998

YAYIN KOMİSYONU

Prof.Dr. Cihat TUNÇ
Prof.Dr. Celal KIRCA
Prof.Dr. Harun GÜNGÖR

SAHİBİ

Prof.Dr. Ali TOKSARI

MESUL MÜDÜRÜ

Prof.Dr. Celal KIRCA

NOT: E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi yayın kuralı gereği, dergide yer alan yazılar, telif, tercüme ve kitap tanıtımı sıralamasına ve bu sıralamanın her birinde ünvanlar esas alınarak yazarların soyadlarına göre dizilmiştir.

Makalelerin İlmî Sorumluluğu Yazarlarına Aittir.

Erciyes Üniversitesi Matbaası

KAYSERİ - 1998

GELİBOLULU MUSTAFA ÂLİ'NİN KAYSERİ
RAŞİD EFENDİ KÜTÜPHANESİNDE BULUNAN
ESERLERİNİN TANITIMI

Dr. Faris ÇERÇİ

II

Tuhfetü's-Şulehâ

Tarihçimiz Mustafa Âli'nin Kayseri Raşid Efendi Kütüphanesinde bulunan ahlaka dair telif ettiği eserleri arasında yer alan **Tuhfetü's-Şulehâ**, Farsça olarak kaleme alınmıştır. Nitekim Raşid Efendi kütüphanesinde gördüğümüz yazma nüshanın baş tarafında şu ifade yer almaktadır. "*Emmâ Gazzâlî bu risâlesini Fârisi yazmış olmağla 'Arabî bunun tercümesi demektir.*"¹ Daha sonra adı bilinmeyen bir müellif tarafından Arapçaya çevrilmiş olan Gazzali'nin (450-505 H.) Eyyühe'l-veled² isimli eserini 'Alî tercüme etmekle kalmamış, aynı zamanda esere açıklayıcı bazı ilaveler de yapmıştır. Bizim tanıtmaya çalıştığımız Kayseri Raşid Efendi nüshası, 50 varaktan ibaret olup, 196X127 (140X75) mm. ebadındadır.³ Eserin cildi meşin, şemseli, miklebli olup oldukça bakımlıdır. Nesih yazı ile yazılan eserin kağıdı aharlıdır. Her sayfada ortalama 19 satır yer almaktadır. Sayfa kenarlarında cetvel bulunmayan eserde, Arapça metinler, ayet, hadis ve kelimeleri kibarların altı kırmızı çizgi ile çizilmiştir. Eserin hangi tarihte yazıldığı ve kimin tarafından istinsah edildiği belirtilmemektedir.⁴ Kanaatimize göre Âli bu eseri, hayatının

1- Geniş bilgi için bkz. H.Bekir Karlığa, **Gazzâlî**, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul 1996, c.XIII, s. 523.

2- Katip Çelebi, **Keşfü'z-zünûn**, Maârif Matbaası, İstanbul, 1943, c.I. s. 216.

3 - **Tuhfetü's-Şulehâ**, Raşid Efendi Ktp. Türkçe yazmalar koll.no: 1153, Vr.1b.

4- Atsız, **Âli Bibliyografisi**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1968, s.49.

sön günlerinde kaleme almıştır. Çünkü yazar, hayatını boş şeylerle geçiren ve ömrünü ümera ve yüksek kademedeki kişilerin yanında sürdüren insanları tenkid etmekte ve " Ne ân ki, bir sâ'at değil cümle ömrü havâ-i nefsâniyye ve lezîz-i shehevâniyye ile güzerân idüb, Hakka ibâdet idecek evkâtda ümerâ ve ekâbir dîvânında rûkû' eyleyevüz." demektedir.⁵

Eserin muhtelif kütüphanelerde bir çok yazması⁶ bulunduğu gibi, basma nüshalarında vardır⁷. Yaptığımız araştırma sonucunda, bunlardan bir kısmının Eyyühe'l-veled değil, yine Gazzâlî tarafından kaleme alınan Hücetü'l-islâm isimli eser olduğu anlaşılmıştır.

Eser, "El-hamdü li'l-mûcidi'l-ehadi'l-vâhidi fi'l-ezeli ve'l-ebed" şeklinde başlamakta ve "bi-hürmeti seyyidi'l-mürselîn, ve'l-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn " ibaresiyle son bulmaktadır.

Eserde mütercimnin adı şu şekilde geçmektedir.

"Ümîddir ki bu abd-i nâ-kâm ve esfel-i enâm, a'nî bihi Âlî nâm müstemendi du'â-i hayrdan unutmayalar."⁸

Âlî, Eserin asıl yazarının Gazzâlî olduğunu "Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammedi'l-Gazzâlî" şeklinde ifade etmekte ve eserin yeni adını şu ifadelerle belirtmektedir:"Binâen alâ hâzâ Tühfetü's-Şulehâ deyu tesmiye kılındı."

Müellif, mukaddimede eseri tercüme etmesinin sebebini anlatmakta ve eserin konusunu şöyle dile getirmektedir: "Ebû Hâmid Muhammed b. Muhammedi'l-Gazzâlî, aleyhi rahmetü'l-bârf, hizmetinde nice zaman mülâzım ve müvâzib olub, müddet-i medîd tahsîl-i ulûm-i diniyye ve tahmîl-i kemâlât-yakîniyye ile dakâyık-ı eşyâya ârif ve hakâyık-ı mâ-sivâya vâkıf oldukdan sonra bir gün hâtır-ı âturına lâyhı ve zamîr-i münîrine gün gibi vâzih oldı ki, leyl ü nehâr ve

5- Vr. 4a.

6- Mehmet Şeker, *Mevâidü'n-Nefsâis Fi Kavâ'idü'l-Mecâlis*, basılmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi İslamî Bilimler Fakültesi, Erzurum 1978, s. 88; Ayıca bkz. Atsız. a.g.e., s. 49.

7- *Hücetü'l-İslâm-Eyyühe'l-veled Tercümesi*, Hazırlayan, Hüseyin Hilmi Işık, Yirminci baskı, İstanbul, 1880, s.212-240.

8- Vr. 50b.

bunca rûzigâr tahsîline sa'y-i bî-şûmâr eyledi kim, ulûm-ı acîbetü'l-âsârdan acaba kanğısı bana müstenis ve zâviye-i kabrimde veyâ nice ilmin nûrâniyyeti câmıma mûnis ola ki mâ-adâyı terk ve bana enfa' olan ilmin tahsîlinde ğayret kuşağını nice yerden berk idüb bakıyye-i ömr-i azîzi istikmâline masrûf ve nefice vücûd-ı şerîfi istihzârı ile mevsûf eyleyem deyu şübhesini zâil ve merâm-ı maksûdunu hâsıl kılmağışün İmâmü'l-hümâm, Hüccetü'l-İslâm Şeyh Muhammed Gazzâlî hazretlerinden bu müşkilatı istiftâ ve taleb-i nasîhat ve du'â eyleyüb, egerçi ki şeyhun musannefâtından **Kitâb-ı İhyâ** ve bazı resâil-i bî-hemtâ bu mürde dilleri yanında hâsıl ve her bir suâlimin cevâbını müstemildir. Fe-emmâ maksûd, Hazret-i Şeyhden hatt-ı mesûdiyle bir risâle-i güzîn ve bir hem-nişîn-i nâzenîn olub, dâimâ mazmûn-ı şerîfiyle amel itmek ve ilm-i bi-lâ- amelden kendümi tenzîr eylemekdir ki, Fahr-ı Kâinât Alayhi's-salât buyurmuşlardır." *Allâhümme innî eûzû bike min ilmin lâ-yenfa' ve du'âin lâ-yesma' ve kalbin lâ-yahşa' ve nefsin lâ-teşba'* " Yani, Yâ rabbî, bî-fâide ilimden ve müstecâb olma duadan ve huşûi yok kalbden ve doymaz nefisden ben sana sığırım"⁹

Eserde, ilmine mağrur olan ulema hakkında da şu görüşlere yer verilmektedir:"İmdi bu hadîs-i şerifde işaret vardır ki, "Ulemâ ilimlerine mağrur ve suleha ibadetlerine mesrur olmayalar ki, Cenâb-ı İzzetde her ilimde menfaat ve her duada içabet müyesser değilmiş. İyazen bi'llah, şol alemin itikadından ki, *Bi'l-ğuduvv-i ve'l-âsâl*,¹⁰ zevâyâ-yı medarisde kîl ü kâl ve leyl ü nehâr mebhasını, mazi ve hal ve istikbal idüb mücerred münâzara ve mükâbereyi ilm-i nâfi' sana ve derûn-ı bîrûnı, envâr-ı maârif-i Rabbâniyyeden hâlî kala ve hayf ol âbidin itikadına ki rûkûnda huşû' olmaya."

Yazar, eserin devamında, ilmiyle amel etmeyen alimlerden şöyle söz etmektedir:"Ve'l-hâsıl âlim-i bî-amel, şol nâb-ı bi-lâ-asel dir ki leyl ü nehâr feryâd ü zârda ve saded-i ızrâr ü âzârda olub, nişîni mebzûl ve nûşî meçhûl ola."¹¹

Eserde, Gazzâlî'nin, talebesine yazdığı övütler konusunda şu bilgilere yer verilmektedir:"Pes bu ikdâm ü ibrâm ol tâlib-i bülend ihtimâmdır, İmâm-ı allâma vâsıl oldu. Besâtîn-i

9- Vr.2a.

10- K.K.7(Araf), 205 " (Rabbini),yüksek olmayan bir sesle sabah akşam an".

11- Vr.2b.

âmâlinda ezhâr-ı nush ü pesend ü şükûfe-zâr-ı nüzhet-mend hâsıl olub, ber-muktezâ-yı übüvvet ü bünüvvet, Eyyühe'l-veled hitâbiyle ma'rûf bir risâle-i nasîhat kitâbetine mübâşeret birle evvelâ duâ idüb, Ey ferzerd-i ercümend, Hak celle ve âlâ tâ'âtiyle ömrünü dırâz ve ehıbbâsı sâlık oldığı yollarda seni ilmile ser-firâz eylesün ki, tahkık bu menşür-ı nasîhat ki imlâ ve kitâbet olunur. Cevâhir-i ma'den-i risâlet salla'llâhü aleyhi vesellemden rivâyet olunur. Gerekdir ki dâimâ mûcibi ile amel eylesesin ve her zaman levh-i zihninde mahfûz tutub imtisâlinda tekâsül ve ihmâl eylemeyesin."¹²

Yazar, insan ömrünün boş ve gayasız şeylerle geçirilmesi konusunda şunları söylüyor: "Lâyıktır ki, ol kimsenin ol sâ'ate tahassürü ziyâde ola, nihâyet olmaya. Yani, ol mâ-lâ-yânîde geçen ömrün yine müdâm-ı nedâmet ve teessüf eylemesi lâyıktır. Ne ân ki, bir sâ'at değil cümle ömrü havâ-i nefsanîyye ve lezîz-i shehevânîyye ile güzêrân idüb, hakka ibâdet idecek evkâtta ümerâ ve ekâbir dîvânında rükû' eyleyevüz ve Feyyâz-ı Mutlak'a işgâ-i hâcât idecek sâ'atde ebvâb-ı mülûk ve selâfında nefsin muktezâsı olan menâsıb için da'vâ ve nizâ' idevüz. Niteki bu matla'ımıza derc olunmuşdur."

"Devlet hevesin kıldık, bî-nâm ü nişân olduk
Dünyâ bize ta'n itdi, mezmûm-ı cihân olduk"¹³

Hasret ve nedamet duygusunu yüreğinde hisseden müellif, pişmanlığın dört kısımdan ibaret olduğunu şöyle açıklamaktadır: "Hasret ziyâde ola dimenün manası dâimâ kendüsi nâdîm, ve ol sâ'at ömrün muzahrefâtı ile geçdüğine câzim olmasındır ki, hasret gibi müşkil-kâr ve nedâmet misâli hâleti düş-vâr olmaz. Zîrâ **Ravza** nâm kitâbın ezhârında me'hûz ü mestûr ve bu hakîr-i kesîrüt-taksîre ma'lûmdur ve manzûrdur ki, nedâmet dört kısımdır."

Evveli, Nedâmet-i yevmîdir ki; merd-i reh-güzer ve sâlık-i ehl-i sefer ğidâ almadan menzilinden gide ve ol gün bi't-temâm azıklanmadığına nedâmet ve teessüf ide.

12- Vr.3b.

13- Vr.4b.

İkincisi, Nedâmet-i senevîdir ki; vaktinde zirâ'at ve hengâmında hırâset eylemeyüb ol sene mâ-verâsına varınca nâdim olub, eller dâne-i merâma vâsıl oldukda ol kişt-zâr-ı emelden hâsıl olmaya ve ğayriler habbât-ı behre ve kâme dâhil oldukda ol kimesne hayâtı ve zindegânîsi hirmeninde kût-ı yevmiyyesine kuvvet olur bir habbe bulmaya.

Üçüncü, Nedâmet-i ömrîdir ki, bir muvâfıka avratıyla izdivâç ve bir selîta-i kerîhü'l-manzar ile ictima' vâkı' olub, ömri geçince nedâmet âteşi vücûd-ı hirmenini yakub, yandıra ve ser-çeşme-i hayâtdan el yuyunca ol zen-i bed-sîretin dest-i sitîzi cân-ı azîzine semm-i kâtil ve zehr-i helâhil kâselerini kandıra."

Âlî, Şâir Nizâmî'nin bu konuda ki görüşünü şöyle açıklıyor:

"Nitekim, Şu'arânın mürşid-i be-nâmı, a'nî bihi, Şeyh Nizâmî kuddise sırruhu buyurmuşlar:

Zen-i nev kün ey devlet her nev-bahâr
Ki takvîm-i pârîn neyâyed bekâr"

"Dördüncüsü, Nedâmet-i ebedîdir ki, emr-i ma'rûfdan ictinâb ve nehy-i münkeri irtikâb idüb Hak celle ve a'lâ'nın evâmirini terk ve müzahrefât-ı dünyâ tedârikinde miyân-ı himmetini berk idüb, leyâlî ve nehâr fısk u fücûr ve istimâ'-i çengi ve şes-târ ü tabur ve hazân-ı bahâr intihâ-ı nakl ü şarâb ve irtikâb-ı fevâhiş ü kakhâb itmekle, iyâzen bi'llâhi ta'âlâ merdûd-ı ebed ve mağdûb-ı sermendî olub, her vakt ü ân nedâmet ve teessüften halâs olmaya."¹⁴

Âlî, Cüneyd-i Bağdâdî'den bir örnek vererek pişmanlık konusuna açıklık getirmektedir: Cüneyd-i Bağdâdî, kuddise sırruhu, hazretleri vefât ettiklerinden sonra, sulehâdan biri rüyâ âleminde onu gördü. "Yâ Ebâ Kâsım ne haber" deyu sordu. Anlar dahi, "tâhâti'l-ibârâtü" elfâz ü ibârât helâk oldu. Yani ğâyet nihâyet buldı. "ve feneyeti'l-işârâtü" yani, esâmî ve müsemme-yât ve ecnâs ve evsâf ü sâfât fenâya erdi. "Mâ-nefe'anâ illâ reke'âtin reke'anâhâ fî-cevfi'l-leyl" Geceler içinde kıldığımız rekeâtdan ğayri nesne bize nef' virmedi ve işârât ü ibârât ile hadeng-i âmâlımız pota-i 'icâsete irmedi. A'nî ki, mahlukun ibrâtü fâside ve işârât-ı kâside olub, huzûr-ı Hakka nâfi' ve

sedâyid-i menâhi-i vâki' olan gecelerde kılınan salavât ve leyâlîde riyâdan hâlî olan reke'ât imiş ve bi'l-cümle "*reke'âhâ fî'l-leyl*" "dimeyüb cevfi-i leyde, yani gece içinde deyu tabir buyurdıkları budur ki, ibâdâtın enfa'ı ağıyârdan mestûr ve "ulü'l-enzârdan" mahcûr olup, riyâdan müberrâ ve ğayrın vukûfundan mu'arrâ olan salât ve du'âdır ki, bi-lâ hicâb müstecâb olduğuna iştibâh ve irtiyâb câiz degildir." şeklinde cevap vermiştir.¹⁵

Mukaddimeden sonra, Gazzâlî'nin öğrencisine yazıp gönderdiği nasihat vâri mektubunu cümle cümle ele alan Mustafa Âlî, önce eserin Eyyühe'l-veled şeklinde başlayan Arapça cümlelerini vermekte ve ardından da bu kısmın tercümesini yapmaktadır.

Biz Gelibolulu Mustafa Âlî'nin bu tercüme eserini yirmi ana başlık altında tanıtmayı uygun bulduk.

1- Riya

Günlük hayatta yapılacak işlere iyi niyetle yaklaşılmasından ve insani ilişkilere riyanın karıştırılmamasından söz edilerek şöyle denilmektedir: "*Eyyühe'l-veled, lâ-tekün minel âmâlî muflisen,*" âmâlî salihâ killetini çekme ve yahut âmâlîna riyâyla naks virme. Fe-emma bu hakîre lâyıq olan budur ki istimâlde iflâs ü inâtan sonra vâki olan killete itlâk olunup mesbûkun bil ğınâ olmaya."

Âlî, bu konu ile ilgili olarak şöyle bir örnek veriyor: "Bir marizin harâretine ve maraz-ı safravîden olan mirâretine sekencübîn ile arpa suyu ile ilaç lâzım iken sıhhat-i mizaç müyesser değildir. İlla o iki ilaçla kezâlik yüzyıl tamâm kırâ'at-ı ulûmâ ikdâm ve bin cilt kitab cem'ine ihtimâm eylesen yine amelsiz, rahmet-i Hakka isti'dât ve isti'kâk bulamazsın. Vel'hâsıl vücûb-ı âyât-ı Kur'âniyeden delâilil-il kati'ye sâbittir. Nitekim "*ve-en leyse lil insâni illâ mâ-seâ*"¹⁶ âyetinde malumdur ki, amelsiz sa'y mümkün değildir ve her nesnei sa'y

15- Vr.7a.

16- K.K. 53 (Necm) 39 "İnsana çalışmasından başka bir şey yoktur".

ile ele getirür.¹⁷ "*Fe-men kâne yercû likâe rabbihi fe'l-yamel amelen sâlihen*"¹⁸ yani bir kimse ki, Hz.Hakkın likâsını ve müşâhede-i âmâlını recâ eylese amel-i sâlih işlesün ve ibâdet ü tâ'ata gûşş etsün."

Yazar bu konunun daha iyi anlaşılması için şöyle bir örnek veriyor:"Niteki dehrin ferid-i asrı, a'nî bihi Şeyh Hasan Basrî, **kuddise sırruhu**, hazretleri, bir gün azîme-i şerîat-i Nebeviyye ve âbide-i tarîka-i Mustafaviyye, a'nî bihâ Rabi'atü'l-Adeviyye, **kuddise sırruhâ**, hazretleriyle ilm-i ledünnîden mükâleme ve ahvâl-ı mâziye ve ahvâl-ı âtiyeden musâhabet ederlerken Râbi'a-i Adeviyye'nin gözleri giryân ve iki 'aynı göz göre hûn-efşân olub, giryesine ğâyet ü bükâsına bulunmazdı. Bunun üzerine Hasan Basrî, giryene bâis ve fiğânına sebab-i hâdis nedir diye sorunca; Râbi'a Hazretleri şöyle cevap verdi: "Ana ağlarım ki, son demde ve âhır-ı nefesde 'iyâzen bil-lâh îmânım kabul olunmaya ve müddet-i ömrümde sâdır olan tâ'ât ü ibâdet ile kalb-i cerîhama merhem urulmaya. İmdi mücerred îmân ve vesîle-i merâm ve vâsita-i behre vü kâm olmaz imiş." Rabi'a'nın bu açıklamaları karşısında Hasan Basrî, Hak subhânehu ve ta'âlâ rûz-ı kıyâmet ve kıyâm-ı sâ'atde ibâdetine hitâb ve ğufrânını bî-hicâb idüb, "*üdhulü'l-cennete bi-rahmeti*" cennete rahmetimle dâhil ve nîmet-i mağfiretimle vâsıl olun, diyecektir, şeklinde açıklamalarda bulundu."¹⁹

2- Nimet Külfet Dengesi

Yapılan işe göre karşılık verileceğinden söz edilen bu bölümde müellif şu bilgileri veriyor: "*Eyyühe'l-veled, mâ-lem ta'mel lem tecidi'l-ecre*" Ey ferzend, madem ki, amel eylemiyesin, ecir bulmazsın.Yani, ecir amel mukâbelesinde verilegelmiştir. Fe-emmâ 'amel, mûcib-i cennet değildir, diyenlerin kelâmını buna tatbîk ve bu mâbeyindeki edâni-i ğamîsa-i tahkîk bu vechiledir ki, amel cenneti icâbeylemek, ya'ni amel-i sâliha, cennete girmek vâcib değildir. Belki irâdet-i Hakka ve meşîyyet-i Feyyâz-ı mutlaka t'alîk olunmuşdur. Zirâ ki, a'mâl-ı sâliha, hukûk-ı ibâdi münâfi' değildir.Meselâ, bir kimsenin amel-i sâlihi var, ve illâ zimmetinde Hakk-ı 'abdi dahi mukarrer. Bu takdirce mücerred 'amel, cenneti mûcib olmaz.Benî İsrâilden birisi

17- Vr.9a.

18- K.K.18 (Kehf)110 "Kim rabb'ine kavuşmayı arz ediyorsa iyi iş yapısın".

19- Vr.10b.

yetmişyıl Cenâb-ı Hazrete ibâdet ve savm ü salât ve envâ-ı riyâzat ve itikâfile tâ'at eyledi. Pes Celle ve alâ ol âbidi meleklerle izhâr ve ibâdet ü tâ'atındaki kıyâmı iş'âr dileyüb, ana bir melek gönderdi ki, sen bu gûne ibâdetle cennete lâıyk ve bu makûle tâ'atla mağfirete müstahak olmazsın deyu haber verdi. Fe-emmâ 'âbid-i mezbûrun 'ibâdetinde ihtimâm ve bünyân-ı tâ'atında istikrâr ve istihkâm mukarrer olmağla, haber-i melekden muğayyer ve hâtır-ı âtırı mükedder olmayub, "*Nahnü huliknâ li'l-'ibâdeti*" Biz ibadet için halk olunduk. "*Fe-yenbeğî lenâ en-na'büdehu*" Bize lâıyk olan dâimâ Hakka ibâdet eylemekdir, deyu cevap verdi. Bu kısımda, Hasan Basri'nin şöyle dediği ifade edilmektedir: "*Talebü'l-cenneti bi-lâ 'amelin*", amelsiz cennet talebeylemek, "*Zenbün mine'z-zünûb*" günahlardan bir günahdır.²⁰

3- İlmin Önemi

İlimle meşgul olmanın önemini vurgulayan yazar şöyle demmektedir: "*Eyyühe'l-veled, kem-min leyletin ahyeytehâ bi-tekrâri'l-ilmi ve mütâla'ati'l-kütübi ve harremte'alâ nefsike'n-nevme*" Çok geceler vardır ki tekrâr-ı ders-i ilimle ihyâ ve kitaplar mütâleasıyla kâimün fi'l-leyl olanlara iktidâ idüb, kendi nefesine uykuyu haram ve tahsîl-i fünûn ve tekmîl-i ulûma ihtimâm-ı tâm eyledin.²¹

4- Ömrün iyi değerlendirilmesi

Yazar bu bölümde İnsanın çok çalışması gerektiğine işaret etmekte ve ölümün pek yakın olduğunu şöyle ifade etmektedir: "*Eyyühe'l-veled, îş mâ-şî'te fe-inneke meyyitün.*" Ağâh ol ey ferzend, nice isterisen işle ve istediğin gibi kendini işret-endiş eyle ki tahkîk sen meyyitsin. Yani, mevtin, ölümün sana yakınlığı mukarrerdir.²²

20- Vr.11b.

21- Vr.12b.

22- Vr.13a.

5- İnsanın Gayesi

Ulvi bir maksat için dünyaya gelen insanın kalıcı bir takım eserler bırakabilmesi için çeşitli ilim dallarına ağırlık vermesi üzerinde duran yazar şunları kaydetmektedir: "Eyyühe'l-veled, eyyü şey'in hâsilün leke min-tahsîli ilmü'l-keîâm ve'l-hılâf ve'l-mantık ve't-tıb ve'd-devâvîn ve'l-eş'âr ve'n-nücûm ve'l-'arûz ve'n-nahv ve't-tasrîf." Agâh ol ey oğul ki, tahsîl-i ulûm-ı zâhire ve tekmîl-i efânîn-i bâhire eyleyüz. İlm-i ma'ânî ve beyân ve bedî' ve kelâm-ı lâzimü'l-beyân, husûsâ, ilm-i tıb ve nücûm ve fenn-i 'urûz ve nahiv ve sarf-ı mersûm."²³

6- Kabir Suali

İncil'den alındığı ifade edilen ve tabuta konulup kabir kenarına getirilen meyyite kırk sorulacağından söz edilen bu kısımda şu ifadeler yer almaktadır: "Ey benim kulum, bunca yıllar manzarımı pâk eyledin, yani kesb-i ilim ü marifet ve kemâl-ı basîret ü kiyâsetle halka görünmegi idrâk eyledin. Fe-emmâ hiç bir sâ'at benim manzarımı tathîr eyledin mi, yani tezkiye-i nefis ve tasfiye-i kalb ve tahliye-i rûhile ve bil-cümle imârât-ı bâtınla bana nazar kıldın mı"²⁴

7- Geleceğin Emniyet Altına Alınması

Kitabın bir başka yerinde insanların hayatta yaptığı işlerden söz edilmekte ve bir gün mutlaka yapılan işlerden şöyle denilmektedir: "Ey benim kulum ne işlersin. Yani beni koyub, gayrin hevâsına uyub ne kârda ve hevâda ve ne sıfat ü ibtilâdasın deyu su'âl eyler. Allah her gün senin kalbine nazar eyleyüb ve seni muhabbet-i dünyâ ve-mâ-fihâ ve ülfet-i mâ-sivâ ile âlûde görüp benden gayri ile ne işlersin."²⁵

23- Vr.13b.

24- Vr. 14a.

25- Vr.14b.

8- İlim amel ile değer kazanır

Amelsiz ilmin bir işe yaramıyacağı şu ifadelerle dile getirilmektedir: "*Eyyühe'l-veled, el-'ilmü bi-lâ 'amelin cünûnün*" Agah ol ey ferzend ki, amelsiz alim mecnun mesâbesindedir. Zirâ ki, mecânîn gördüğünü ve işitdiğini idrâk kılar. Nihâyet, yerlü yerinde isti'mâl idemez ve uçalâ sâlik olduğu tarîk-ı müstakîme gidemez. "*ve'l-'amelü bi-lâ 'ilmin. lâ yekûnü amelen*" Kezâlik ilimsiz amel dahi olmaz. Yani bir nesneye ilmi müteallık olmayınca ameli nice dürüst olur.²⁶

9- Nefis Hakimiyeti

Kişinin kendine hakim olması gerektiğine işaret eden yazar bşunları söylüyor:

"Ey ferzend, himmeti ruhunda ve hizmeti nefsinde ve mevti bedeninde müşâhede eyle."

Âlî, bu konuyu bir örnekle şöyle açıklıyor:

"Bir gün Hasen Basri'ye bir kâse soğuk su sundular. Pes kâsei eline aldı ve de rüyâyı hayretle bir vechile taldı ki kâse elinden düştü ve içindeki mâ-i bârid hâk-i siyâha karıştı. Didiler yâ Ebâ Saîd, sana ne sorıldı ki, kâsei düşürdün ve mâ-i bâriden mahrûm kaldın. Hazeti Şeyh buyurdular ki, Ehl-i nârın emniyeti ve şol hinde tâb ü harâretini andım ki, ehl-i cennete tazarru' ve zülâl-ı hisnlarını tavakku' idüb, "*en-efidü 'aleynâ mine'l-mâi*,"²⁷ yani, bize bir miktar sucağız 'ifâza eylen deyu yalvarırlar."²⁸

10- İlmin Hayata Geçirilmesi

Müellif, amelin son derece lüzumlu olduğunu vurgulamakta ve şu şekilde temennilerde bulunulmaktadır: "*Eyyühe'l-veled, lev kâne ilmü'l-mücerredi kâfiyen leke ve-lâ tahtâcü ilâ 'amelin sivâhü.*" Agâh ol ey ferzend ki, eger, mücerred ilim sana

26- Vr.15a.

27- K.K. 7 (Araf) 50 "Suyunuzdan ve Allah'ın size verdiği rızıktan birazda bizim üzerimize atın (ne olur) ".

28- Vr.18a.

kâfi olub ilimden gayri amele ihtiyâç olmaya idi.²⁹ Hikâyet olunur ki, bir gün Fahr-ı Âlem alayhi's-selâm huzurunda ashâb-ı kirâm ve ahbâb-ı zevî'l-ihtirâmdan Abdullah b. Ömer hazretleri anıldı ve medhine ve tavsîfine bir mıkdâr mübâşeret olundu. Pes Server-i Ennbiyâ buyurdular ki; "*Ni'me'r-recülü hüve lev-kâne yusallî bi'l-leyl,*" yani, Abdullah b. Ömer eyü adam ve mahlûk-ı muhteremdir. Eğer gecelerde namaz ve Cenâb-ı Hâlîka ısgâ-i niyâz kılsa"

Yazar, bu hadis-i şerifte vurgulanmak istenen hususun Abdullah b. Ömer'in övülmesi olmadığını şu kelimelerle ifade ediyor: "Belki teheccüd ile kâim fi'l-leyl olan ashâbın medhidir ve bu hadîs-i şerif dahi ashabdan bir lâzîmü't-tavsîf hakkında sudûr bulmuştur."

11- Gece İbadetinin Önemi

Müellif, gece yapılan ibadetler konusunda şu tavsiyelerde bulunmaktadır: "*Eyyühe'l-veled, ve-mine'l-leyli fetehecced bihi nâfileten leke emrûn ve-bi'l-eshârihüm yestağfirûn.*" Ağâh ol ey ferzend ki, Hâk sübhânehu ve ta'âlânın kitâb-ı kerîminde; "*ve-mine'l-leyli fetehecced bihi*"³⁰ âyetini âmirdir ki, kullarının imtisâl etmeleri ve gecelerde tâ'ât ü ibâdâta meyyâl olmaları lâzım ve vâcibdir. Bâis budur ki, ulemâ-i âmilîn, teheccüdi terk eylemezler ve fudalâ-i vâsılîn geceler içinde namaz ve niyâza tekâsül etmezler ve âyet-i kerîmede, "*nâfileten leke*"³¹ kaydılması farziyyeti mukarrer olub, evkât-ı hamsede edâ olunan salavât-ı mefrûza gibi edâsı ve kazâsı vâcib olurdu."*ve-bi'l-eshârihüm yestağfirûn*"³² şükürdür. Yani, kullarına şükürü ta'lîm ve seher vaktında şükreylemenin sevâbını tefhîmdir. Bu şekilde bahsedilen görüşlerin, **Kenzü'l-ibâd** isimli kitabında yazıldığını belirten yazar, insanda var olaması gereken yedi haslet üzerinde durmakta ve bu hasletler sırasıyla açıklanmaktadır.³³

29- Vr.18a.

30- K.K. 17 (İsra) 79 "Gecenin bir kısmında da sana mahsus bir nafîle namaz kılmak üzere uyan".

31- K.K. 17 (İsra)79 "Sana mahsus bir nafîle olmak üzere namaz kıl".

32- K.K. 51 (Zariyat)18 "Schcerlerde olanlar, istiğfar ederlerdi".

33- Vr.19a.

12- Lokman Hekim'in Öğütleri

Müellif, Lokman Hekim'in öğütlerinden şu şekilde bahsetmektedir: "Eyyühe'l-veled, agâh ol ey ferzend ki, Hz. Lokman Hekim'in vesâyâ-yı lâzümü't-ta'zîmden rivâyet olunur ki, kendü oğluna dedi ve bu gûne nesihat eyledi ki, hurûsı kendünden âkıl ve sebze-zâr-ı mağfirete senden evvel vâsıl olmaya ki, ol seher vaktinde bîdâr ola ve senin gözlerin ğaflet uykusuna giriftâr ola, ol vâsıl ola, sen ğâfil bulunasin ve ol şikârın ala, sen gözi bağlu şâh-bâzgibi bî-hâsıl kalasın."

Mustafa Âlî burada iki türlü uykunun varlığından bahsederek şöyle diyor: "Ve'l-hâsıl uyhusuzlukda ser-i 'acîb ve terk-i ğaflette remz-i ğarîb vardır.'Ale'l-husûs, bu hakîr, manzur ve Şeyh-i Ekber kudduse sırruhu hazretlerinin Hilyetü'l-Abdâl nâm risâlesinde ki, "*es-sehrü nefîcetü'l-cû'î*" yani, uykusuzluk açlığın neticesi ve riâyatın fâide-i râyıhasıdır. Zira, midede ta'âm olmadığı zamanda uyhu gider ve uykusuzluk zuhur ider. İmdi, sehr, ol risâle-i şerîfde ikiye taksim olunmuştur.

Biri göz uykusuzluğudur ki, ayn-bekâ-i himmete rağbet ve müşâhede-i cemâle kâr-sâz olan ahvâla müsâre'at itmesidir.

Ve biri kalb uykusuzluğudur ki, nevm-i ğafletde tabassur ve taleb-i müşâhedeye teşemmüdüdür.³⁴

13- Kendini Bilmek

Kitabın bu bölümünde ilmin özü konusundan söz eden yazar, şu görüşlere yer vermektedir: "*Eyyühe'l-veled, hulâsatü'l-îlmi en-ta'leme't-tâ'ate ve ibâdete mâ-hiye.*" Agâh ol ey ferzend ki, ilmin hulâsası, yani güzîdesi senin ibâdet ne idügin ve tâ'at ne nesne idügin bilmekliğindir. Mâdem ki, ibâdet sırrımı ve tâ'at remzini künhi ile idrâk eylemeyesin, amelden mahrûm ve cehille mezmûm olursın. Egerçi ki, ikisinin de merci' ü me'âli birdir."³⁵

34- Vr.22b.

35- Vr.23a..

14- Saf İtikad

Gerçek itikad konusunda da şu fikirlere yer verilmektedir: "*Eyyühe'l-veled, fe-nekûlü fî-evvelî'l-emri i'tikâdün sahîhün, lâ-yekûnü minhü bid'atün.*" Ağâh ol ey ferzend ki, evvel-emirde olan i'tikâd-ı sahîh ve nehc-i şidâd-ı sarîhdir ki, andan bid'at ve âyât-ı Kur-âniyye'ye ve ahâdis-i Nebevîyyeye muhâlefet olmaya ve akvâl-i eimme-i kibâr, ihtiyârât-ı ebrâr ve ihtiyâra muğâyir bir hâlet bulunmaya."

Konuyla ilgili olarak Şeyh Şiblî'den şöyle bir örnek verilmektedir: "Hikâyet olunur ki, Şeyh Şiblî buyurmuşlardır: Dört yüz nefer-i üstâda ve fudalâ-i zevî'l-îcâda hıdmet idüb, dört yüz bin hadis kırâat eyledim ve içinde bir hadis-i şerif ihtiyâr idüb, anımla amel kıldım ve mâ-'adâyı kûşe-i hâtırdan giderdim. Zira, teemmül etdim ve tabsîr tarîkına girdim. Gördüm ki, ilm-i evvelîn ve âhirîne, ol hadîs-i şerîfde münderiç olmuş ve râh-ı halâs ve tarîk-ı necâtı tâlibler, anda bulmuş. Pes ben dahi iktifâ ve ol mazmûn-ı latîfle istikâ eyledim."³⁶

Bir hadis-i şerîfin önemi üzerinde duran müellif şunları söylemektedir: "*Eyühel'-veled, izâ 'alimte hâze'l-hadîsi, lâ-hâcete ile'l-ilmî'l-kesîri ve teemmel fî-hikâyetin uhrâ.*" Ağâh ol ey veled ki, eger bu naklolunan hadîsi bildinse ve mazmûn-ı şerîfi idrâk kıldınsa ilm-i kesîre ihtiyâcın yokdur ve azıcık sermâye ile metâ'-ı ilim ü kemâlden fâide ve âiden çokdur" demekte ve Şakîk-i Belhî'nin arkadaşı ve öğrencisi olan Hatem'in otuz yıl süreyle Belhî'ye hizmet ettiğinden ve Hatem'in gördüğü tahsil sonucunda sekiz fayda sağladığından söz etmektedir."³⁷

15- Tasavvufun Özellikleri

Tasavvufun iki ana özelliği üzerinde duran yazar şunları kaydediyor: "*Eyyühe'l-veled, inne't-tasavvufe lehu hasletâni. El-istikâmetü ve's-sükûnü mine'l-hulk.*" Andan sonra sen bil ve ağâh ol ey ferzend ki, tahkîk ve tasavvufun iki hasleti vardır. Yani

36- Vr.25b.

37- Vr.26b.

mürşid-i mutasavvıfa iki haslet lazımdır ki, biri istikamet, ve biri hüsn-i hulk ile sükundur."³⁸

16- Zorlukların Aşılması

Müellif, müşkillerin halli konusunda öğrencisine şöyle tavsiyelerde bulunmaktadır:

"Eyyühe'l-veled, el-bâkî min-mesâilike ba'zuhâ mestûrûn fi-musannefâtin fe'etlubu." Agâh ol ey ferzend ki, müşkilâtından bâkî kalan mevâddır ki vardır, ba'zısı benim musennefâtımdan, yani, **Kitâb-ı İhyâ**'da yazılmışdır. Mahalline mürâceat ve hall-i şehâna müsâre'at eyle.³⁹

17- Sabrı Tavsiye

Yazar bir çok meselenin sabır yoluyla çözülebileceğini şu ifadelerle dile getirmektedir: "Eyyühe'l-veled, ba'de'l-yevm, lâ-tes'elnî mâ-eşkele 'aleyke illâ bi-lisâni'l-cinâni." Agâh ol ey ferzend ki, bu günden sonra, yani, şimden giru müşkilini sen bana kalb-i dil ile süâl ve lisân-ı hâl ile cezb-i mâkâl eylersin.Yani bundan sonra soracağın esrâr-ı ilâhiyyei ne sen takrîr ile ta'bîr edebilirsin ve ne ol envâr-ı nâ-mütenâhii ne ben tahrîrle tefsîr idebilirin." Kemâ fi-kavlihi ta'âlâ, "ve-lev ennehüm saberû hattâ tahrûce ileyhim le-kâne hayren lehüm." ⁴⁰ Nitekim Kur'r-ân-ı azîm'de, bu ayeti kerimede muraccâhdır ki, bazı husûsun husûhı sabırla müyesser olur, bazı nusûsun kalbine vusûli teennî ile olur. Ve bi'l-cümle hayri sabır ile sükundur." Hz.Musa'nın Hızır ile buluşması ve aralarında geçen konuşmalar ayet-i kerîmeler ışığı altında özlü cümlelerle anlatılmaktadır.⁴¹

38- Vr.31a.

39- Vr.34a.

40- K.K. 49 (Hücurat)5 "Onlar sen kendilerinin yanına çıkıncaya kadar bekleselerdi, elbette kendileri için daha iyi olurdu".

41- Vr.35a-35b.

18- Tahkik

Tahkik konusunun ele alındığı bu bölümde müellif şu görüşlere yer veriyor: "*Eyyühe'l-veled, innî nâsihüke bi-semâniyete eşyâe akbilhâ minnî li-ellâ yekûne amelüke hasmen 'aleyke yevmî'l-kıyâmeti,*" tahkiki ben sana sekiz nesne ile nasihat ve onlarınla zâtını terbiyet eylerin" "İmdi ol nasihatları benden kabul eyle ki, yevm-i kıyâmetde amelin sana hasm olmaya, yani beni bildüğün için amelini terk kıldın deyu huzûr-ı Hakka husûmet itmeye.

Müellif bu konuyla ilgili olarak Mavlânâ Celâleddin-i Rûmî'nin şu şiirini naklediyor:

"Kurb-ı sultân âteş-i sûzân bûd
Bâ-be-dân-ı ülfet helâk-i cân bûd

Yani, padişaha yakın olmak bir yanar ateşe yakın olmaktır. Ve yaramazlar ile ülfet eylemek cânını helak vartasında komaktır, fehvâsi bu değildir ki, hışm-ı sultân âteş-i sûzân olup, yakınına varanı yakub yandıra. Belki murad, kurb-ı sultan mahz-ı ma'siyet olub, karînini cehennem ateşine vâsil ve dâhil kılmasıdır.

Müellif, dünya ile ilgili görüşlerini, Peygamberimiz'den bir hadis naklederek şöyle açıklıyor: "Ed-dünyâ bi-erbe'ati eşyâi," yani, dünya dört nesne ile kâimdir.

- 1-"*Bi-ilmî'l-ulemâi,*" yani, ulemânın ilmi ile,
- 2-"*ve 'adli'l-ümerâi,*" dahi beyler ve padişahların adliyle,
- 3-"*sahâvetü'l-ağniyâi,*" dahi sahîlerin mürüvvetiyle,
- 4-"*ve dü'âi'l-fukarâi,*" dahi fakaranın du'âsı ile,

Müellif, bu dört nesneyi biraz daha açarak şu şekilde açıklamalarda bulunmaktadır:

a-"*Âlimün, lâ-vera'a lehu ke-şeceretin lâ-semere lehu.*" Alimin ki, ilmi ile amel ve zühd ü takvâ olmaya, yemişsiz ağaç gibidir ki, kimse andan faide bulmaya.

b-"*Emîrün, lâ-'adle lehu, ke-seâbin lâ-ğayse lehu.*" Bir beyin adli olmaya, bir bulut gibidir ki, yer yüzüne katarât rahmeti nâzil olmaya.

c-"*Ġaniyyün, lâ-sahâvete lehu ke-'arzin lâ-nebâte lehu.*" Ve bir ğanî ki halka sahâvet etmeye, bir bostan gibidir ki, andan ot bitmeye.

d-"*Fakîrün, lâ-dü'âe lehu, ke-nehrin lâ-mâe lehu.*" Ve bir fakirin duası olmaya, bir göl gibidir ki, içinde kimse su bulmaya, yani cümle 'Âlem zülâl-i du'âya teşne iken anları sî-râb itmeye.

Eserin mütercimi Gelibolulu Mustafa 'Âlî, kendi müşahedelerine dayanarak Nûşîrevân la ilgili olarak şu bilgileri veriyor: Nûşîrevân-ı 'Âdil hakkında Fevâid-i Hâkânî nâm kitabda mestûrdur ki ve bu hakîr-i kesîrû't-taksîre manzûrdur ki, kaçan Şâh Kîsrâ, adl ü insâfa mâil olub, fazl-ı hükûmet serîrine otursa ve erbâb-ı hâcât ve ashâb-ı mühimmâtı karşısına getirirse, âdât-ı hamîde ve ihtiyârât-ı pesendîyelerinden idi ki, üç satırın kitâbetine emr iderlerdi ve bana ğadab müstevlî olursa bunları virin derdi. Pes kendine 'ucb ü ğadab ve tehevvrle ta'b müstevlî olsa evvelâ bu satırı sunarlardı,

"*Emsik nefseke ve-leste bi-ilâhi ve innemâ ente 'abdün 'âcizün.*" Yani, sen kendini zabt eyle ki, tanrı değilsin. İllâ bir âciz kulsun. Yani, bu mahlûkâtı sen halk eylemedin ki, bu vechile kahr eyleyesin ve bunlar gibi sende bir âciz kul iken ğadab ve tehevvrle söz söyleyesin. Ve eĝer bununla âteş-i ğadabını sövinmezse ve dil ü câmı merhamet cânibine dönmezse emri üzre def'a-i sâniyede bu hattı sunarlardı.⁴²

İman konusunda da bazı bilgiler veren müellif, şöyle diyor:"*Li-ennehu lâ-yükemmilü imâne't-'abdî hattâ yühîbbü li-sâiri'n-nâsi mâ-yühîbbü li-nefsihi.*" Zira, hiç bir kulun imânı kâmil olmaz, tâ halkı kendü gibi gözedüb nefsin rızâsı gibi anların muktezâsını gözetmeyince. Meselâ tâcir-i bâzâr ve metâ'ından kendüni hîrîdâr eyledikde kasdın anın ziyânına ve nefsinin menfa'at-ı bî-gerânına olsa imânın kâmil olmayu, nefsinin takdîm etmiş olursun. İmdi anın gibilerde hem malını sıyânet ve hem anı zarâr-ı mâliyyeden himâyet eylemek gereksin ki imânın dürüst ola."⁴³

42- Vr.45b

43- Vr.47a

19- Kurtuluş Reçetesi

İnsanın huzur ve mutluluğunu sağlayacak olan nasihatlar konusunda şu görüşlere yer verilmektedir.

"Eyyühe'l-veled, isma' minnî kelâmen âhara ve tüfekkir fîhi hatta tecide halâsan." Ağâh ol ey ferzend ki, sen benden bir ğayri kelâm dahi işit ve anı tefekkür eyle, kendü halâsına gûşîş et. Yani, felâh ü hâs bulasın."

Müellif, konu ili ilgili görüşlerini şöyle sürdürüyor: "ve'l-keîâmü'l-ferdü yekfi'l-keyyis." İmdi bu makûle bir nasihat kiyâset sahibine kifâyet eyler. Niteki Server-i Enbiyâ buyurmuşlardır ki; "İnne'llahe lâ-yanzuru ilâ-suveriküm ve ilâ-a'mâliküm." Tahkîk, Hudâyı Ta'âlâ sizin sûretinizdeki hâle ve zâhirinizdeki âmâle nazar eylemez. "Velâkin, "yanzuru ilâ-kulûbiküm ve niyyâtiküm." Kalblerinize ve niyyetlerinize nazar eyler.⁴⁴

20- Nasihatlardan Ders Alma

Söylenen sözlerden dersler çıkarılması konusunda, müellif şunları kaydediyor: "Eyyühe'l-veled, innî küntü fî-hâze'l-fasli mültemisâtike fe-yenbeġi leke en-ta'mele fîhâ." Ey ferzend ki, tahkîk ben senin iltimâs eylediġin nasihatları bu fasılda yazdım. Pes imdi sana lâıyk olan ol nasihatlar ile amel eylemektir."

Âlf, Gazzâlî'nin mektup yazdıġı öğrencisinden duâ beklediġini şöyle ifâde ediyor:

"Dahi ol nasihatlardaki amelinden unutmayub du'â-i hayrında zikr eylemendir."

Eserin arapça metni ve terçümesi (Vr.50a)'nın ortalarında sona ermektedir.⁴⁵

44- Vr.48a

45- Hadimî, Gazzâlî'nin Eyyühe'l-veled isimli eserine arapça bir şerh yazmışdır. Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Ktp. 12033 noda kayıtlı bulunan bu basma şerhin sonunda bir iki sayfa eksiktir. Bu yüzden eserin basıldıġı yer ve yazıldıġı tarih tesbit edilememiştir.

'Âlî, tercüme ettiği Eyyühe'l-veled isimli eserin bitirilmesi konusunda : "Sipâs-ı bî-kıyâs, ol hâlıkul-cinni ve'n-nâs üzerine ki, bu kitâbın itmâmını müyesser eyledi." demekte ve bu konuya şöyle devam etmektedir:

"Elhamdü li'llâhillezî 'allemenâ ma'lem na'lem, bidâyeti nihâyete ve nihâyeti ğâyet-i hidâyete vusûl bulub, erbâb-ı tâ'ât ve ashâb-ı münâcât, husûsâ übbâd ve sâlikâne bir 'azîm hediye vâki' oldi. Siyyemâ, İmâm-ı Muhammed Gazzâlî hazretlerinin nasâyihî ve âyât-ı kerîme ve ehâdis-i şerîfe müsbet olan levâyihidir ki, sâlike bunun gibi bergüzâr ve tâlibe yâd-gâr olmaz ki, iştiğâlî hidâyet-çerâğın işti'âl olub, netîcesi, ma'ârif-i rabbânî ve hâtimesi letâfet-i yezdânî idüğü gün gibi zâhirdir.⁴⁶ Binâen 'alâ-zâlik **Tuhfetü's-Şulehâ** deyu tesmiye kılındı ve her ân güzergâh-ı âlem-i kudüsdan sükkân-ı cilve-gâh-ı milket-i inse ihdâ ve ithâf olındı. Maksûd-ı dâvât-ı sâlihelerinde temettü' ve kırâet itdiklerince himmet-i 'aliyyelerini tevakku'dur. Ümîddir ki, bu 'abd-i nâ-kâm ve esfel-i enâm, a'nî bihi **Âlî** nâm müstemendi du'â-i hayrden unutmayalar ve evkât-ı eshâr ve sâ'at-ı evrâd ve ezkârda himmetlerini dirîğ itmeyeler. **Allâhümme istecib du'âî ve du'âe men-de'ânî ve'sma' nidâî bi-nidâi men-recâî bi-hürmeti seyyidi'l-mürselîn, ve'l-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn.**⁴⁷

46- Vr. 50a.

47- Vr. 50b.